Erityisasiantuntija Roni Selén

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Maa- ja metsätalousministeriön vastine koskien hallituksen esitystä laiksi kalastuslain 79 §:n muuttamisesta (HE 49/2023 vp)

Maa- ja metsätalousvaliokunta on toimittanut maa- ja metsätalousministeriölle asiantuntijakuulemisissa saadut lausunnot ja pyytänyt vastinetta niiden johdosta. Ministeriö toteaa lausunnoista seuraavaa:

Valiokunnalle esitetyissä lausunnoissa sekä kannatettiin että vastustettiin esitystä. Ministeriö ei vastineessaan ota kantaa esitystä suoraan puoltaneisiin tai vastustaneisiin kommentteihin ja näkökulmiin. Ministeriön vastine keskittyy vastaamaan lausunnoissa esitettyihin muutosehdotuksiin.

Lisäksi vastineeseen sisältyy maa- ja metsätalousministeriön esitys maa- ja metsätalousvaliokunnalle kalastuslain 7 §:n 2 momentin ja 8 §:n 1 momentin muuttamisesta osana HE 49/2023 vp:n käsittelyä.

1) *Muut toteuttamisvaihtoehdot -kappaleen alussa todettu ”Kalastonhoitomaksukertymän kasvattamiseksi ei ole olemassa muita vaikuttavia keinoja” on liian jyrkästi ilmaistu ja se pitäisikin muuttaa.*

Perustelu: Kalatalouden keskusliitto (KKL) sekä Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) esittivät lausunnoissaan, että kalastonhoitomaksukertymää on mahdollista kasvattaa esimerkiksi mainonnan, markkinoinnin, tiedottamisen, neuvonnan ja valvonnan avulla, ja että maksamatta jättämisen sanktioinnin merkitystä ei sovi väheksyä. Lisäksi järjestöt totesivat, että kalastusharrastuksen ylläpitäminen ja lisääminen ovat keskeinen toimi nykyisen rahoitusmallin toiminnan turvaamisen kannalta. Lisäksi SVK esitti muutamia yksityiskohtaisia ehdotuksia maksukertymän kasvattamiseksi, joihin maa- ja metsätalousministeriö vastaa kohdissa 2, 3 ja 4.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa ensimmäiseksi tuoda esiin, että kyseistä kohtaa muutettiin lausuntokierroksen jälkeen lausuntopalautteen perusteella. Maa- ja metsätalousministeriö näkeekin edellä esitetyt väittämät lähinnä järjestöjen yrityksinä turvata oman toiminnan rahoitus jatkossakin. Maa- ja metsätalousministeriö on ohjannut valtionavustuksia molemmille järjestöille toimiin kalastonhoitomaksukertymän kasvattamiseksi ja kalastusharrastuksen edistämiseksi. Järjestöt ovat toteuttaneet tiedottamista, neuvontaa ja kalastusharrastuksen edistämistä parhaiksi katsomillaan keinoilla. Lisäksi Metsähallitus on osana ko. maksujen keräämistehtävää toteuttanut kattavia mainonta- ja markkinointitoimia sekä neuvontaa. Ministeriö haluaa myös muistuttaa, että kalastonhoitomaksun maksamatta jättäminen on jo lainsäädännöllä sanktioitu. Myös kalastuksenvalvonta on jo vuosia ollut yksi kalastonhoitomaksuvarojen käytön painopistealueista. Kuten hallituksen esityksessä kuvatusta kalastonhoitomaksukertymän lähihistoriastakin on nähtävissä, niin aiemmilla toteutetuilla toimilla ei ole ollut positiivista vaikutusta kalastonhoitomaksukertymään. Ministeriö ei edellä kuvatuista syistä johtuen näe tarvetta esitetylle perustelutekstin muutokselle.

2) *Alennetaan kalastonhoitomaksun suuruus 20 euroon 18–20-vuotiaille.*

Perustelu: SVK arvioi, että jatkossa nykyisistä maksajista suurempi osa ostaisi vuosiluvan nykyisin suositun viikko- tai vuorokausiluvan sijaan, jos vuosiluvan hinta olisi nykyistä selvästi halvempi. Ehdotuksen päätavoite

on lisätä nuorille aikuisille kannustimia terveelliseen kalastusharrastukseen, jonka toteutuessa myös vaikutukset kalastonhoitomaksukertymään kääntyisivät positiiviseksi.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan esitetyn alennuksen vaikutukset maksukertymään ovat epävarmat. Ainoastaan se on varmaa, että jos esitetty muutos toteutettaisiin, niin ensimmäisessä vaiheessa ko. olevien ikäluokkien tuottama osuus kokonaismaksukertymästä putoaisi lähes 60 %. Jotta maksukertymässä päästäisiin edes lähtötilanteen tasolle, niin uusia maksajia pitäisi kyseessä olevaan ikäryhmään tulla muutoksen seurauksena enemmän kuin ikäryhmässä nykyisellään on maksajia. Maa- ja metsätalousministeriö pitää noin suurta maksuinnokkuuden muutosta epätodennäköisenä.

3) *Mahdollistetaan (yleiskalastusoikeuksiin) lisälupien myynti kalastonhoitomaksun yhteyteen.*

Perustelu: SVK:n tekemässä jäsenkyselyssä kolme neljästä oli kiinnostunut lisäluvista. Tämä ei ole ihme, sillä varsinkin rannikolla ja eteläisessä Suomessa on pirstoutuneen vesialueiden omistuksen takia luokattoman huonosti tarjolla yhtenäislupa-alueita, mikä rajoittaa vapaa-ajankalastuksen mahdollisuuksia ja myös aluetaloutta. Lisäksi vuonna 2016 voimaan tulleessa kalastuslaissa rajoitettiin onginnassa ja pilkinnässä kerrallaan käytettävien vapojen, koukkujen ja pilkkien määrää yhteen. Lisälupien oston kautta tulisikin mahdollistaa myös maksuttomien yleiskalastusoikeuksien välineistön kasvattaminen, ikään katsomatta. Maltillisesti hinnoittelemalla on lisäluvista saatavissa varovaisesti arvioiden 2–3 miljoonan euron tuotto kalatalouden edistämiseen.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että yleiskalastusoikeuksien ulottuvuuteen liittyvien muutosten tekeminen on merkittävä poliittinen ja juridinen kysymys, eikä sellaista voida toteuttaa osana käsiteltävänä olevan lakimuutoksen käsittelyprosessia. Esitetty muutos vaikuttaisi suoraan perustuslailla suojatun omistusoikeuden sisältöön ja ulottuvuuteen, joten on selvää, että esitetty muutos vaatisi huolellisen ja perusteellisen valmistelun sekä riittävän poliittisen tuen. Lisäksi on syytä tuoda esiin, että esitetyllä muutoksella olisi merkittäviä vaikutuksia nykyisin käytössä olevien yhtenäisaluelupien myyntiin.

4) *Otetaan käyttöön käytänne/velvoite todentaa kalastonhoitomaksun (ikäperusteinen) suorittaminen paikallisesti myytävien lupien ostotilanteen yhteydessä.*

Perustelu: On yleisesti tiedossa, että iso osa kalastusta harrastavista ei edelleenkään maksa kalastonhoitomaksua. Pitkään on arveltu (ja Metsähallituksen tuoreet havainnot osoittavat), että osa kalastajista lunastaa paikallisia pyydys-/vapalupia, mutta jättävät kuitenkin kalastonhoitomaksun maksamatta. Joukossa on sekä tietoista ja että tietämättömyydestä johtuvaa toimintaa, josta jälkimmäiseen voidaan vaikuttaa paremmalla tiedotuksella. Ensimmäisten osalta vaikuttavin keino olisi edellyttää voimassa olevan kalastonhoitomaksun todentamista paikallisten lupien ostotilanteessa.

Toimenpide on mahdollista toteuttaa jopa ilman lainsäädännön muutosta ns. luvan oston ehtomenettelynä, jolla osaltaan varmistetaan, että kaikki maksuvelvolliset muistavat suorittaa maksunsa.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa tuoda esiin, että voimassa oleva kalastuslain 79 §:n mukaan ” Muunlaista kalastusta kuin onkimista tai pilkkimistä harjoittavan 18—64-vuotiaan henkilön on suoritettava valtiolle kalastonhoitomaksu.” Eli toisin sanoen ko. maksu pitää olla suoritettuna, kun harjoittaa kalastusta. Maksun ei siten lain mukaan tule olla suoritettuna kalastuslupia ostettaessa. Maa- ja metsätalousministeriö pitää myös juridisesti ongelmallisena sitä, että kalastonhoitomaksun suorittamisen tarkistaminen tehtäisiin lupaehtojen puitteissa. Ministeriö huomauttaa, että kalastuslain 99 §:n mukaan kalastuslain noudattamista valvovat ko. pykälässä mainitut viranomaiset ja kalastuksenvalvojat. Muilla tahoilla ei ole oikeutta valvoa kalastuslain noudattamista, johon myös kalastonhoitomaksun suorittaminen kuuluu.

Maa- ja metsätalousministeriön mukaan esitys vaatisi lakimuutoksen, joka olisi tehtävä normaalissa lainvalmisteluprosessissa, koska asiaan liittyy myös yksityisyydensuojakysymys sekä ko. maksun veroluonteisuus.

5) *Esitämme kalastonhoitomaksun yläikärajan poistamista kokonaan ilman siirtymäsäännöksiä, mikä vastaisi alkuperäistä kalastuslakia valmistelleen työryhmän esitystä.*

Perustelu: Pidämme esitettyä maksuvelvollisuuden yläikärajan nostamista 64 vuodesta 69 vuoteen askeleena oikeaan suuntaan käyttäjä maksaa-periaatteen toteutumisessa. Esitämme kuitenkin samassa yhteydessä kalastonhoitomaksun yläikärajan poistamista kokonaan ilman siirtymäsäännöksiä, mikä vastaisi alkuperäistä kalastuslakia valmistelleen työryhmän esitystä.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö ei kannata maksuvelvollisuuden yläikärajan poistamista. Vaikka maksuvelvollisuuden yläikärajaa ollaan käsiteltävä olevalla esityksellä nostamassa, ja esitys perustuu hallituspuolueiden yhteiseen näkemykseen, niin taustalla on kuitenkin lähtökohta, että tietyt ikäryhmät on haluttu pitää maksuvelvollisuuden ulkopuolella. Mikäli kalastonhoitomaksun maksuvelvollisuutta haluttaisiin laajentaa esitettyä enemmän, niin asia pitäisi valmistella kunnolla ja esitykselle pitäisi varmistaa riittävä poliittinen tuki.

6) *Kaikkien alle 70-vuotiaiden pitäisi maksaa kalastonhoitomaksu.*

Perustelu: Kalastuslainsäädännön lähtökohtana tulisi olla se, että jokaisen, joka aikoo kalastaa, tulee maksaa kalastonhoitomaksu. Esittämällämme lakimuutoksella maksuvelvollisten määrä (1 - 69-vuotiaat) lisääntyisi noin miljoonalla henkilöllä verrattuna nykytilanteeseen. Kalastonhoitomaksuvelvollisia olisi tällöin 83 prosenttia (nyt 58 prosenttia) väestöstä. Kalastonhoitomaksuvelvollisten ja kalastuksenhoitomaksusta vapautettujen välinen eriarvoisuus vähenisi merkittävästi, mutta ei poistuisi kokonaan.

Ymmärrämme myös tavoitteen saada nuoria henkilöitä kiinnostumaan kalastuksesta ja kalasta ruokana. Tästä syystä esitämme alle 18-vuotiaiden henkilöiden vuoden kalastuksenhoitomaksun suuruudeksi 10 euroa. Vastaava käytäntö on jo metsästäjillä. Jos kalastuksenhoitomaksun maksajien määrä runsastuisi merkittävästi, niin silloin kalastonhoitomaksun suuruutta voitaisiin pienentää, jolloin myös maksuinnokkuus lisääntyisi.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö ei kannata maksuvelvollisuuden ulottamista alle 18-vuotiaisiin, vaikka se kasvattaisikin kalastonhoitomaksukertymää. Ministeriö huomauttaa, että kalastus ja metsästys nuorten harrastuksina poikkeavat toisistaan huomattavasti. Aseiden käyttöön liittyvien rajoitusten vuoksi metsästys aloitetaan yleensä aikaisintaan viidentoista vuoden iässä. Lisäksi metsästämään lähteminen on lähes poikkeuksetta suunnitelmallisempaa kuin kalaan lähteminen. Sen sijaan kalastukseen lapset osallistuvat huomattavasti nuorempina, joten kalastuksen osalta maksuvapautus koskettaa käytännössä selvästi laajempaa ikäryhmää kuin metsästyksessä. Lisäksi nuorten kohdalla kalastus tapahtuu usein hyvin spontaanisti, esim. mökillä kalaan saatetaan lähteä hetken mielijohteesta. Tällaisessa tilanteessa kalastonhoitomaksun maksuvelvollisuus saattaisi toimia jopa esteenä kalastuksen harjoittamiselle. Lisäksi ministeriö haluaa tuoda esiin, että nuorten kohdalla ikään perustuvan maksuvapautuksen taustalla on pyrkimys edistää kyseisen ikäryhmän kalastusharrastusta.

7) *Lakimuutoksen seurauksena tuleva kalastonhoitomaksukertymän lisäys tulee käyttää hallituksen ohjelman mukaisesti kalakantojen hoidon ja istutusten turvaamiseksi.*

Perustelu: Hallituksen ohjelmaan on kirjattu, että ”Kalastonhoitomaksun ikäperusteinen vapautus muutetaan koskemaan 70 vuotta täyttäneitä kalakantojen hoidon ja istutusten turvaamiseksi.”

MMM kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, että kalastuslain 82 §:ssä on säädetty, mihin käyttötarkoituksiin kertyneet kalastonhoitomaksuvarat tulee käyttää. Kalastuslaissa ei kuitenkaan ole säädöksiä siitä, miten kertyneet varat allokoidaan eri käyttötarkoituksiin. Käytännössä päätös varojen jakamisesta eri käyttötarkoituksiin tapahtuu vuosittain valtioneuvoston raha-asianvaliokunnan istunnossa.

Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö haluaa tuoda esiin, että hallitusohjelman kirjaus ikärajan muuttamisen syystä on tulkinnanvarainen, koska se ei kaikilta osin ole linjassa kalastuslain 82 §:ssä mainittujen käyttötarkoitusten eikä 1 §:ään kirjatun lain tarkoituksen kanssa. Lain yhtenä keskeisenä tavoitteena on kalojen luontaisen elinkierron turvaaminen. Käytännössä se on tarkoittanut siirtymistä istutuskeskeisestä kalavesien hoidosta kohti luontaisen lisääntymisen edistämistä. Edellä mainituista syistä ministeriö pitää mainintaa istutusten turvaamisesta kalastuslain näkökulmasta haastavana.

8) *Kalastusperinteiden vaaliminen, tallennus ja museotoiminta mukaan kalastonhoitomaksun käyttötarkoituksiin*

Perustelu: Säätiö esittää, että samalla kun kalastuslakiin tehdään tarpeellinen maksun ikärajaa koskeva muutos, valiokunta huomioi myös ajankohtaisen tarpeen täydentää maksukertymän käyttötarkoitusta lisäämällä kalastusperinteen vaalimisen, tallentamisen ja siihen liittyvän museotoiminnan mukaan yhdeksi mahdolliseksi käyttökohteeksi.

MMM:n kanta:

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että kalastuslaki ei tällä hetkellä mahdollista museotoiminnan pysyvää rahoitusta kalastonhoitomaksuvaroin, vaikka lain esitöissä onkin maininta, että varoja voitaisiin käyttää myös kalastuskulttuurin taltioimiseen. Jos museotoimintaa haluttaisiin pysyvästi rahoittaa kalastonhoitomaksuvaroin, pitäisi kalastuslain 82 §:ää muuttaa. Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan estettyä muutosta ei pitäisi toteuttaa osana käsillä olevan lakimuutoksen käsittelyprosessia, vaan asia pitäisi valmistella huolellisesti erikseen normaalin lakimuutoksen tapaan, jos lain muuttamiselle nähdään tarvetta.

Maa- ja metsätalousministeriön esitys maa- ja metsätalousvaliokunnalle kalastuslain 7 §:n 2 momentin ja 8 §:n 1 momentin muuttamisesta osana HE 49/2023 vp:n käsittelyä.

Taustaa:

Hallituksen esityksen 49/2023 vp. antamisen jälkeen huomattiin, että käsiteltävä olevaan lakiehdotukseen liittyen myös kalastuslain 7 §:ään ja 8 §:ään on tarpeen tehdä tekniset muutokset käsiteltävänä olevan esityksen johdosta.

Maa- ja metsätalousministeriö on yhdessä oikeusministeriön laintarkastuksen kanssa tehnyt alla esitettävät ehdotukset kalastuslain 7 §:n 2 momentin ja 8 §:n 1 momentin muuttamiseksi. Mukana on myös ehdotus hallituksen esityksen voimaantulosäännöksen täydentämisestä. Muutosten johdosta myös lakiehdotuksen nimikettä ja johtolausetta on tarpeen muuttaa.

Maa- ja metsätalousministeriö ehdottaa seuraavia muutoksia:

Lain nimike

Laki kalastuslain muuttamisesta

(Aikaisempi esitys: Laki kalastuslain 79 §:n muuttamisesta)

Lain johtolause

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kalastuslain (379/2015) 7 §:n 2 momentti, 8 §:n 1 momentti ja 79 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 970/2017, seuraavasti:

(Aikaisempi esitys: Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kalastuslain (379/2015) 79 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 970/2017, seuraavasti:)

7 §:n 2 momentti

Ehdotus:
Jokaisella kalastonhoitomaksun suorittaneella sekä jokaisella 79 §:n 1 momentissa säädettyjä ikärajoja nuoremmalla tai vanhemmalla on oikeus harjoittaa viehekalastusta. Kalastonhoitomaksusta ja sen suorittamisesta säädetään 9 luvussa.

(Voimassa oleva: Jokaisella kalastonhoitomaksun suorittaneella sekä jokaisella alle 18-vuotiaalla ja 65 vuotta täyttäneellä on oikeus harjoittaa viehekalastusta. Kalastonhoitomaksusta ja sen suorittamisesta säädetään 9 luvussa.)

8 §:n 1 momentti

Ehdotus:
Suomen talousvyöhykkeellä ja yleisillä vesialueilla meressä jokaisella kalastonhoitomaksun suorittaneella sekä jokaisella 79 §:n 1 momentissa säädettyjä ikärajoja nuoremmalla tai vanhemmalla Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisella on oikeus harjoittaa vapaa-ajankalastusta. Edellä tarkoitetuilla alueilla Suomeen rekisteröidyillä kaupallisilla kalastajilla on oikeus harjoittaa kaupallista kalastusta. Kalastonhoitomaksusta ja sen suorittamisesta säädetään 9 luvussa.

(Voimassa oleva: Suomen talousvyöhykkeellä ja yleisillä vesialueilla meressä jokaisella kalastonhoitomaksun suorittaneella sekä jokaisella alle 18-vuotiaalla ja 65 vuotta täyttäneillä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisella on oikeus harjoittaa vapaa-ajan kalastusta. Edellä tarkoitetuilla alueilla Suomeen rekisteröidyillä kaupallisilla kalastajilla on oikeus harjoittaa kaupallista kalastusta.)

Voimaantulosäännös

Ehdotus:
Sillä, joka on täyttänyt 65 vuotta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2023, on oikeus harjoittaa kalastusta ilman tämän lain 79 §:ssä tarkoitettua valtiolle suoritettavaa kalastonhoitomaksua. Edellä säädetty poikkeus koskee vastaavasti myös tämän lain 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kalastusoikeuksia.

(Aikaisempi esitys: Sillä, joka on täyttänyt 65 vuotta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2023, on oikeus harjoittaa kalastusta ilman tämän lain 79 §:ssä tarkoitettua valtiolle suoritettavaa kalastonhoitomaksua.)

Perustelut:
Voimassa olevissa 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa on viittaukset kalastuslain 79 §:n 1 maksuvelvollisuuteen, jotka ovat tarpeen säilyttää jatkossakin. Muutosta ei voida toteuttaa vaihtamalla kyseessä olevissa pykälissä mainittu 65 vuoden ikäraja 70 vuoden ikärajaan, koska käsiteltävänä olevaan lakimuutosehdotukseen sisältyy kirjaus saavutetun edun säilyttämisestä, joka pitää ottaa huomioon pykälien muotoiluissa. Edellä kuvatusta syystä johtuen kyseisissä pykälissä mainitut numeeriset ikärajat korvattaisiin viittauksella 79 §:n 1 momentissa säädettyjä ikärajoja nuorempaan tai vanhempaan. Esitetty muotoilu poistaisi mahdollisia väärinymmärryksiä, joita saavutetun edun säilyttämisestä johtuen saattaisi aiheutua. Samasta syystä myös

voimaantulosäännökseen on tarpeen lisätä maininta 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin kalastusoikeuksiin liittyen.